

bellas artes

2017-2018

MENCIÓN: Arts Plàstiques

TÍTULO: Mirades, accions i pensaments construïts.

ESTUDIANTE: Rosa Ortuño Sanchis

DIRECTOR/A: Raquel Puerta Varó

PALABRAS CLAVE: Escultura, mirada, realitat, epistemologia, constructes socials.

RESUMEN: El projecte parteix des d'una perspectiva transfeminista, es a dir que va més enllà de la defensa de la igualtat de gènere. Per això ens introduïm en les arrels del nostre coneixement i fem una introspecció del subjecte com agent d'aprenentatge. El desenvolupament de l'obra, radica en la idea de que els diferents sabers canvien la mirada. Amb les peces escultòriques s'invita al públic assistent a interactuar i reflexionar. Les característiques formals son el quadrat i el rectangle, també simbòlicament i literalment es reproduceix el objecte de finestra i porta, donant així idees com ara 'obrir', 'observar', 'descobrir' o 'mirar'.

Índice

pág/s.

1. Propuesta y Objetivos

04 - 05

2. Referentes

06 - 10

3. Justificación de la propuesta

11 - 12

4. Proceso de Producción

13 - 15

5. Resultados

16 - 19

6. Bibliografía

20 - 21

1. PROPOSTES I OBJECTIUS

Al llarg de la vida es van assimilant conceptes a mesura que es va creixent. Aquest aprenentatge s'assoleix amb els agents socialitzadors, institucions o persones que transmeten valors conductuals de la societat on vivim. En cada etapa s'adquireixen uns coneixements concrets per tal d'adaptar-se al 'ací i ara' de cada lloc en particular. Aquesta eina, la socialització, col·labora en la construcció de la identitat, ja que fonamentalment tracta d'instruir cap a uns patrons establerts.

Qüestions arran l'heterosexualitat, la monogàmia, l'amor romàntic, el gènere, la cultura occidental hegemònica, l'estètica establerta, la violència masclista... sorgeixen a partir d'assumir coneixements sobre les bases de l'epistemologia occidental.

Amb aquests temes es descobreix, si es busca l'arrel del concepte, que hi ha coses que semblen opressores en quant al àmbit relacional, i que encara que s'ha fet creure, no vivim a una societat justa i lliure. Aleshores al cap de descobrir la teoria queer o cuir¹ (teoria en la que es qüestiona el binarisme com ara home/dona, Homosexual/heterosexual... com a productes naturals i únics) i el transfeminisme (moviment que entén com la societat i els individus que la conformen, són productes socio-culturals, amb relacions de poder jeràrquiques que formen part de tot allò que s'anomena patriarcat), s'entén com la nostra forma de conèixer (l'epistemologia) està manipulada per tal de respondre estructures econòmiques i socials. Aquest punt de vista feminista de la tercera ona, estudia el gènere com una construcció social d'opressió i a més a més intenta trencar amb la perspectiva binària que és decisiva per a la creació de la nostra identitat.

A partir d'aquests plantejaments la proposta artística es centra en mostrar com la mirada i les accions no són fruits naturals sinó tot el contrari, construccions socials. El punt més destacable és, com el coneixement de la societat en la que vivim, pot alliberar al individu i fer-lo crític en tots els espais que l'envolta i així poder transformar-los.

La interpretació d'aquests temes es formalitzen amb l'escultura. Els objectes que es troben en general són obertures, espais per on poder fixar la mirada i enquadrar la realitat. Totes les peces

---

¹ Nomenar al concepte 'queer o cuir' fa referència al grau de descolonització que es tinga. És a dir, com la paraula queer és anglosaxona i aquesta llengua és hegemònica s'entén que el terme també ho és, per tant el col·lectiu que arriba a aquestes conclusions canvia el nom i se'l reapropia fent així crítica al imperialisme conceptual i rebutjant el colonialisme del pensament.

parteixen d'elements que es troben a la nostra quotidianitat per tal d'arribar més directament amb l'espectador/a.

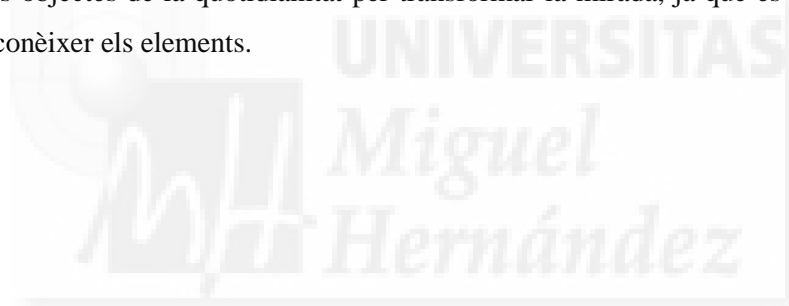
- Qüestionar la cultura occidental en relació a la creació d'identitats fixes i promoure altre tipus de mirades per tal de remoure la realitat.

- Transmetre sensacions al voltant del concepte 'coneixement establert', mitjançant una sèrie de peces escultòriques que ens recorden i són objectes de la quotidianitat.

- Reconèixer com la forma de veure el món parteix d'un pensament establert i entendre la complexitat de la realitat a mesura que el coneixement va augmentant.

- Crear mirades de reflexió mitjançant la interacció amb les peces que es materialitzen com a obertures amb materials reciclats per donar-los una segona vida.

- Aprofitar els objectes de la quotidianitat per transformar la mirada, ja que es crea un context familiar al reconèixer els elements.

2. REFERENTS

Veient les artistes que han estat influïent en aquest projecte, es pot observar com totes les creadores plàstiques escollides tenen trets aparents. Les semblances de les obres de les autores amb les d'aquest projecte es divideixen per dos bandes, per la teòrica/conceptual i per la part visual. Les peces són en gran part relacionals, es dona una altra utilitat als objectes de la quotidianitat o s'intervenien mesclant dos o més objectes donant-li així també altre punt de vista. A les referents seleccionades sempre està present en les obres el feminisme.

En primer lloc es destaca l'obra d'Esther Ferrer. En general amb la seua trajectòria es pot veure com utilitza objectes quotidians per a resimbolitzar-los. També es recolza molt amb les figures geomètriques i la repetició per a potenciar l'obra, a més a més es pot observar en aquest projecte de 'mirades, accions i pensaments construïts'. Hi ha una obra que es pot destacar per la semblança a *Límits marcats*, per la utilització del marc. L'utilitza per capturar un espai/temps i donar a entendre que tot allò que estiga reflexat al espill amb el marc formarà part del marc de l'art. (Fig. 1)

(Fig. 1) Esther Ferrer: *En el marco del arte* (1999-2014), Instal·lació/ Técnica mixta, 1500x1500x1500 m.

Seguidament s'encontra Lygia Clark, l'artista brasilera que mostra mitjançant estructures geomètriques i complements tèxtils, la seua visió de com modificar la realitat. Té un gran interès en la relació que es crea entre l'objecte artístic i el cos humà. Com també s'observa en aquest projecte que s'està realitzant, l'artista fa que l'espectador qüestione els codis vigents, fent partícips de les obres en primera persona, utilitzant així els objectes artístics com eines per a les experiències col·lectives i aportant immersió auto-analítica i d'estructuració del jo. Treballa també la idea de la transformació del marc, donant infinites solucions al problema que es planteja. L'obra que es destacaria per semblança al projecte seria óculos 1968 (fig. 2) on l'artista ens ofereix poder mirar altres realitats mitjançant espills. Ja que a l'obra *fraccionament de la realitat* s'intenta modificar la realitat present del espectador/a.

(Fig. 2) Lygia Clark: *Óculos* (1968) Alumini, cristal i cautxú industrial, 11x7x2 cm.

Continuant amb les referents d'aquest projecte, s'encontra un obra que es fabricada per tres artistes Anxela Caramés, Carme Nogueira i Uqui Permui i s'anomena *Contenedor de feminismes* (fig. 3). Es un arxiu mòbil on es realitzen docu-accions per tal de recuperar, documentar i visibilitzar històries de dones, feminismes i lluites per la llibertat sexual. En relació al projecte que estem realitzant, es pot dir que té eixe caràcter d'investigació social. Pel que fa a l'expressió simbòlica que té la caixa d'aquestes artistes, podria remandre a la idea de la peça *dipòsits epistemològics*, ja que, a l'interior les dos contenen coneixement (una simbòlica i l'altra literalment) , serveixen per a "filtrar" la realitat i així transformar la nostra mirada.

(Fig. 3) Anxela Caramés, Carme Nogueira i Uqui Permui: *Contenedor de feminismes* (2009), Instal·lació/ Documentació fotogràfica/ Fusta 150x100x100 cm.

Seguiment es troba Elena del Rivero, artista valenciana que agafa la quotidianitat com un espai que per a ella, compta amb diverses dimensions simbòliques. Explora la repetició i la manipulació dels objectes del espai privat, per a donar major expressivitat, i utilitza com a material principal el paper . En afinitat al projecte que s'està duent a terme, es pot destacar l'ànim per mostrar les diferents versions partint d'un mateix objecte, la utilització de materials ordinaris per a expressar-se i la perspectiva feminista que es troba a les seues entrevistes. En especial es destaca l'obra anomenada *Conversacions* (fig.4) on trobem diferents visions a partir d'un concepte. Es podria dir que a l'obra *Límits marcats* es mostra de manera semblant al que del Rivero fa, encara que ella no canvia marc, les dos creadores ofereixen moltes possibilitats dins d'ells.

(Fig. 4) Elena del Rivero: *Conversacions* (1994), Instalació/ 100 dibuixos sobre paper, 18x23 cm. c/u

Per últim nomenem el col·lectiu O.R.G.I.A. que està format per Beatriz Higón, Carmen Muriana i Tatiana Santamans. Aquestes artistes treballen al voltant dels conceptes de gènere, sexe, sexualitat des d'un posicionament feminista i cuir utilitzant així l'art com una eina per a qüestionar el context en el que vivim. Situant a aquest grup i en comparació a aquest treball que s'està realitzant podem veure connexions en la crítica que existeix cap al punt de vista occidental que es eurocèntric, heterosexual, patriarcal, sesgat i colonitzador. Els mètodes d'expressió dins de l'art que utilitzen són, la performance, la il·lustració i l'escultura i dins d'aquesta es destaca la peça *Follarse a la ciudad*. (fig. 5) Aquesta obra de caràcter participatiu dona l'opció de poder jugar amb diferents utensilis amb aparença de masturbadors. En relació a la peça '*límits marcats*' es pot observar com també hi ha un 'joc' amb allò que s'observa, que està.

(Fig. 5) O.R.G.I.A: *Follarse a la Ciudad* (2009-...) Art project/ Técnica mixta, 34x67'5x51'5 cm.

3. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

‘Mirades, accions i pensaments construïts’ desenvolupa el tema de la construcció social, es a dir tot allò que no es fruit de la naturalesa, dirigit cap a la nostra identitat (ètnia, classe, nacionalitat, gènere, sexe o practiques sexuals). Arran l’estudi de l’epistemologia occidental (el coneixement que valida la justícia, l’objectivitat, la realitat o la justificació al món d’occident) em pogut saber quins son els mecanismes metodològics que fan que es puga entendre el mon i com es legitimat el coneixement verdader. Així doncs s’entén el mon d’una manera dicotòmica, es a dir, s’agafa un concepte i se li dona dos punts de vista un de bo i l’altre dolent, el primer tindrà privilegis sota l’altre, per tant es crea un rebuig a un aspecte que no s’ha escollit per un/a mateix/a. Alguns exemples serien: ment/cos, cultura/natura, raó/emoció, masculí/femení, home/dona, blanc/negre, etc. Com així també defenen Coral Herrera i Norma Blazquez Graf, les dos de manera independent en relació a aquests conceptes².

Amb el pas del temps, les investigacions feministes de la tercera ona (des dels 90 fins avui) han desenvolupat estudis que s’anomenen ‘post-colonials’. Mostren com aquest pensament occidental, que a banda de oprimir les persones que ocupen els territoris on es desenvolupa al llarg de la historia aquest tipus d’epistemologia, es troba també, a llocs on els europeus colonitzaren al llarg del segle XV³.

La forma de pensar per tant, influeix en com es mira el mon i quines accions es realitzen, ja que estaran influenciades per quina cosa es creu justa, objectiva, real i millor. Les persones que han estat intervenint el pensament occidental sempre han sigut aquelles que han tingut privilegis per poder fer-ho (cisgènere, heterossexuals, blancs, adults, europeus, caucàsics i sense discapacitats) , ja que aquests son els que han estat al poder, a l’esfera pública i per tant l’àmbit de la raó.

La formalització d’aquest projecte parteix de formes geomètriques com ara el quadrat i el rectangle. Aquests recursos artístics son recurrents als llarg de la història del mon occidental.

---

² Segons Coral Herrera “Les oposicions binaries son formes de pensament simples i reductores que tenen una clara funció de control, ja que permeteixen establir més fàcilment una relació jeràrquica entre dos grups, en termes de superioritat i inferioritat. En general, les simbolitzacions humanes perseguixen l’estabilitat de les jerarquies i de l’ordre social imperant.” Norma Blazquez diu que “la lògica dicotòmica es el procés per el qual se li dona sentit a un fenomen mitjançant l’oposició a l’altre en una construcció en la que es representen com mútuament excloents i exhaustius. Generalment les dicotomies amaguen relacions socials que permeten als integrants de una categoria social beneficiar-se a expenses dels de l’altra categoria.” Blazquez, N., Flores, F. i Ríos, M. (codos.) (2012). *Investigación feminista. Epistemología, metodología y representaciones sociales*. México: UNAM Facultad de Psicología/ Herrera, C. (2011). *Más allá de las etiquetas*. Nafarroa: Txalaparta

³ Per tant les persones i territoris colonitzats mantenen el nostre tipus de raonament, perdent així la seua pròpia identitat. I per tant es crea una dicotomia amb la seua jerarquia de poder corresponent: colonitzador/colonitzat. Piñeiro, M. (2016). *Stop gordofobia y las panzas subversivas*. Tenerife: Zambra-Baladre

S'associa aquesta idea a l'esfera de la raó i segons la RAE (mecanisme epistemològic occidental) els sinònims i pseudo-sinònims són, exacte, precís, rigorós, matemàtic, estricte, puntual, cabal, correcte, fidel, cert, efectiu, necessari... Amb tot açò, la utilització d'aquestes formes remarquen un estil de pensament concret.

Per totes les obertures que es troben al llarg d'aquest projecte s'identifica una realitat i s'enquadra. Açò suposa una altra dicotomia dins/fora i al mateix temps una simplificació d'allò que es veu com es pot observar a *Dipòsits epistemològics*. Es dona a entendre que hi ha coses que els individus occidentals no coneixen, s'incita a que l'espectador/a a percebre la dissidència fora dels marcs, a que es qüestionen les raons de l'existència dels límits.

Els marges que apareixen son color blanc per a donar la simbologia que te aquest color dins de la societat que s'està nombrant al projecte. El color contraposat es el negre i també s'interpreta com el color de la pell. En tot moment s'interpreta la idea de serenitat, puresa, virginitat, pau i humilitat segons l'epistemologia occidental.

El reciclatge i la utilització de materials de la quotidianitat està present al llarg d'aquest projecte. D'aquesta manera es pretén conduir al espectador/a amb elements que son del seu entorn per fer així una comprensió més directa del missatge com per exemple *Fraccionament de la realitat*. Portes i finestres serien el que es podria veure amb un cop d'ull, la idea general a la que duen aquests utensilis es acció d'obrir, mirar i observar. Però realment el que son, objectes resignificats mitjançant la modificació material i funcional, es pretén transformar la realitat de manera formal per donar a entendre la possibilitat d'una alteració conceptual.

La variació forma part de la idea contraposada a la dicotomia, com es pot veure a la peça *Límits marcats*. Es pretén trencar amb la mirada binaria, introduir la idea de diversitat, de procés, de complexitat que te el pensament.

4. PROCÉS DE PRODUCCIÓ

Per a la composició de la primera peça *Dipòsits epistemològics* s'utilitzaren llistons de fusta de 3x1x200 cm, malla metàl·lica de diferents obertures amb trama quadrada, teixit de plàstic, escuades d'alumini, caragols i cantoneres. Es van tallar a diferents mesures fins crear una espècie de gàbies de 60x10x200 cm. La fusta està prèviament llimada, pintada de blanc amb veladures per mantenir la aparença del material i finalment encerada per a protegir-la. (Figs. 1 i 2) Per al muntatge en la sala d'exposició s'anclaren unes femelles per tal de penjar-les al sostre i donar la sensació de lleugeresa.

(Fig. 1)

(Fig. 2)

Dipòsits epistemològics (2018), Escultura /Técnica mixta/Fusta, ferro i plàstic, 60x200x10 cm

Per a l'elaboració de la segona peça *Fraccionament de la realitat* es va reciclar una finestra. Es va jugar amb la forma inicial, seccionant les formes rectangulars que servien per a decorar l'objecte. Una vegada extretes es va netejar amb llimes, productes per al sanejament de mobles i

cera per a protegir-la. Després es col·locaren frontisses i poms reciclats on abans s'havien tret els rectangles per tal de poder obrir les subfinestres. (Figs. 3 i 4)

(Fig. 3)

(Fig. 4)

Fraccionament de la realitat (2018), Escultura/ Técnica mixta/ Fusta, ferro i alumini, 80x7x110cm.

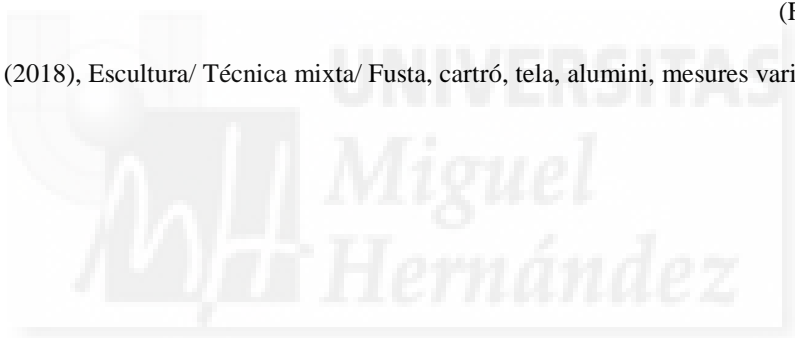
Per a la configuració de *Límits marcats* partim de marcs de fotos de segona ma. Per a la creació de la peça escultòrica s'han netejat, llimat i pintat tots els marcs donant-li un acabat amb la cera

d'ebenista. Per a crear les 'frontisses' s'han remallat dos teles ficant a l'interior cartó. Una vegada s'han confeccionat ixes dos parts amb claus de fuster s'ha unit. (Figs.

(Fig. 5)

Límits marcats (2018), Escultura/ Técnica mixta/ Fusta, cartró, tela, alumini, mesures variables

5. RESULTATS

El resultat ha sigut satisfactori tant a nivell personal com professional, ja que els antecedents a aquest projecte s'han esdevingut des de segon de grau fins ací. Primerament vaig començar amb la teoria cuir, després amb el feminisme interseccional, seguidament amb el transfeminisme i per últim i el més recent la investigació que vaig realitzar per a Projectes de Pintura que te molt a veure amb el treball de fi de grau. També amb el pas d'aquest temps a mesura que les peces anaven evolucionant anava organitzant-me col·lectivament.

A nivell personal aquests temes m'han trastocat els ciments, la mirada i el pensament. Mitjançant els processos artístics he arribat a plantejar-me molts aspectes que creia que eren inamovibles com ara la identitat, el gènere, la sexualitat, la bellesa i tot allò que te que veure amb lo just, objectiu, real o vàlid que se'ns mostra del mon. També a nivell professional ja que les peces han obtingut una gran evolució i he arribat a conèixer millor diferents processos de creació.

També cal destacar que m'ha paregut molt interessant el joc tant artístic con formal que s'ha generat amb les obertures creades. Donen dinamisme a l'hora d'interactuar, ja que qualsevol realitat que es trobe davant es una diana per a la investigació d'eixa imatge i ganas de aprofundir sobre allò que transmeten. A més a més amb les imatges que es creen a partir del 'dins/fora' no se sap si bé hi ha límits o tot el contrari.

Amb la peça *Dipòsits epistemològics* he entès la dificultat que te treballar la fusta amb eixes mesures, ja que conforme anava avançant l'obra requeria de més materials per poder suportar la força a la que anava a suportar. Per altra banda, la utilització de les malles tampoc ha sigut còmoda, per que exercien molta força, fent així que no quedés geomètricament perfecta.

Pel que fa a les dos obres restants, les que han partit d'objectes reciclats, es pot dir que la complicació s'ha centrat en el tractament de la fusta i també en la pressió de saber que has de tenir mes cura amb l'us de l'element, ja que no es troba tan fàcilment. Per una banda el manteniment i la recuperació de l'objecte com a peça escultòrica i per altra la manipulació dels objectes aplicant les mateixes accions sense saber com podia ser el resultat. Per exemple *Límits Marcats* conté una gran varietat de fusta i tots els marcs tenen els mateixos claus, alguns d'ells han acceptat bé els cops del martell, altres s'han danyat.

Cal afegir que en aquestes dues setmanes amb les conferències de Sayak Valencia i Coco Riot, ha hagut una variació que no te a veure amb la formalitat del projecte. M'han fet que la perspectiva en que veia les peces augmente, fent una valorització tant del que s'emmarca com el que no.

En conclusió, aquest projecte forma part d'un tot inacabat que anirà creixent i evolucionant per la voluntat i el compromís que tinc amb aquest tema. És una pedreta més al camí, per a continuar caminant endavant.

Dipòsits epistemològics (2018), Escultura /Técnica mixta/Fusta, ferro i plàstic, 60x200x10 cm

Fraccionament de la realitat (2018), Escultura/ Técnica mixta/ Fusta, ferro i alumini, 80x7x110cm.

Límits marcats (2018), Escultura/ Técnica mixta/ Fusta, cartró, tela, alumini, mesures variables

6. BIBLIOGRAFIA

Llibre:

- Aliaga, J.V. i Mayayo, P. (dir.) (2013). *Genealogías feministas en el arte espanyol: 1960-2010*. Madrid: This side up.
- Bigilia, B i San Martín, C. (coords.) (2007). *Estado de wonder bra. Entretejiendo narraciones feministas sobre las violencias de genero*. Barcelona: Virus
- Blazquez, N., Flores, F. i Ríos, M. (codos.) (2012). *Investigación feminista. Epistemología, metodología y representaciones sociales*. México: UNAM Facultad de Psicología
- Herrera, C. (2011). *Más allá de las etiquetas*. Nafarroa: Txalaparta
- J. Torres, D. (2017). *Vomitorium*. Ciudad de México: Talleres de Tezcatl Impresores
- Piñeiro, M. (2016). *Stop gordofobia y las panzas subversivas*. Tenerife: Zambra-Baladre
- Solá, M. i Urko, E. (dir.) (2014). *Transfeminismos, epistemes, fricciones y flujos*. Nafarroa Txalaparta

Referencies agafades d'internet (fonts electròniques):

- Clark, L. *Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia* [En línia], URL: <http://www.museoreinasofia.es/coleccion/autor/clark-lygia> [última consulta: 5/4/2018]
- Ferrer, E. *En el marco del arte* [En línia], URL: <http://angelsbarcelona.com/en/artists/esther-ferrer/projects/en-el-marco-del-arte-installation/331> [última consulta: 14/4/2018]
- García, A. (2016) *Elena del Rivero reclama cuotas en el arte contemporáneo*, [En línia], URL: https://elpais.com/cultura/2016/09/12/actualidad/1473682219_046776.html [Última consulta: 5/4/2018]
- Nadelman, C. (2014), *Lygia Clark at Museum of Modern Art* [En línia], URL: <http://www.artnews.com/2014/08/27/lygia-clark-at-museum-of-modern-art/> [última consulta: 25/4/2018]

-Nogueira, C. (2014), *Contenedor de feminismos*, [En Línea], URL: <http://www.cntxt.org/node/38> [última consulta: 13/4/2018]

O.R.G.I.A (2011) *Follarse la ciudad. Autoerótica Revolucionada. Golpe bajo al imperialismo*, [En línea], URL: <https://besameelintro.blogspot.com/2011/11/follarse-la-ciudad-autoerotica.html> [Última consulta: 13/4/2018]

Referències audiovisuals:

-Riot, C. (2018). *El dibujo como arma de creación masiva*. [Seminario], Altea: Facultad de Bellas Artes de la UMH. 1'30min

-Valencia, S. (2018). *Régimen life. Ontología de las imagenes y realismo capitalista*. [seminario/taller], Altea: Facultad de Bellas Artes de la UMH. 1'15min

